

PRAŽSKÁ DEKÁDA F. V. SASINKA A JEHO „VOLNÝ SMĚR HISTORICKÝ“*

ZUZANA KUDZBELOVÁ

KUDZBELOVÁ, Zuzana. F. V. Sasinek's Prague Decade and His "Free Historical Direction". *Historický časopis*, 2026, 74, 3, pp. 441-470, Bratislava.

Following the dissolution of Matica slovenská, František Vítázoslav Sasinek sought new opportunities for professional advancement, choosing Prague as the centre for his continued scholarly endeavours. His decision was primarily motivated by the appeal of Prague's intellectual milieu and its institutional infrastructure, which offered ideal conditions for historical research. Sasinek relocated to the Czech metropolis in 1882, where he spent a decade of intensive activity. During this period, he authored dozens of historical texts for various Czech and Moravian periodicals and published a series of popular-scientific brochures. He also endeavoured to establish his own historical journal to serve as a publishing platform not only for himself but also for colleagues sharing a similar methodological and interpretative orientation. The paper reconstructs Sasinek's institutional ties and his network of contacts with professional and amateur historians in the Czech Lands. It analyses his circle of collaborators, as well as the specific periodicals and publishing houses through which he engaged in public discourse. Finally, the paper reflects on the reception of his work within correspondence and public debates.

Keywords: F. V. Sasinek. Prague. Historians. Czech Lands. Moravia. Slovak-Czech scientific relations. Intellectual milieu. Institutional infrastructure.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2026.74.3.3>

Úvod

Hoci bol František Vítázoslav Sasinek ústrednou postavou slovenskej historiografie druhej polovice 19. storočia, jeho desaťročný pobyt v Prahe (1882 – 1892) zostáva v mnohých ohľadoch neprebádanou kapitolou. Doterajší výskum reflektoval Sasinkov vzťah k českej metropole skôr fragmentárne. Vieme, že jeho prvé kontakty s ňou siahajú do 60. rokov 19. storočia, keď tu vykonal rigoróznu skúšku a od Františka Ladislava Riegra si osvojil metódu systematického ve-

* Táto štúdia je financovaná EÚ NextGenerationEU prostredníctvom Plánu obnovy a odolnosti SR v rámci projektu č. 09I03-03-V04-00399 s názvom *Výskum historického myslenia a historického bádania Františka Vítázoslava Sasinka s využitím prístupov Digital humanities*, ktorý je riešený na Katedre histórie FF UMB.

denia kartotéky s výpiskami z historických prameňov.¹ V roku 1870 bol Sasinek na návrh Martina Hattalu a s podporou Františka Palackého vymenovaný za korešpondujúceho člena Kráľovské české společnosti nauk.² Je dnes všeobecne známe, že po zrušení Matice slovenskej sa Sasinek cez Františka Palackého neúspešne pokúšal získať v Prahe pracovné miesto. Doterajší výskum už reflektoval aj jeho vzťah s F. Palackým a aj jeho kontakty s Maticou českou, od ktorej žiadal zaslanie edície českých prameňov.³ Sasinek sa spomínal aj so symbolickým rozmerom Prahy v slovenskom národnom hnutí. Patril k tým, ktorí využívali obraz Prahy a odkazovaním na ňu sa snažili mobilizovať slovenskú spoločnosť.⁴ Jeho pobyt v Prahe v rokoch 1882 – 1892 sa v odborných prácach spomína len stroho. Zväčša opakovane odznievajú informácie o tom, že získal miesto v redakcii pražského periodika *Čech* a stal sa duchovným správcom v nemocnici pod Petřínom.⁵ Hoci sa Sasinek venoval pastorácii a redaktorskej činnosti, práve v tomto období napísal aj niekoľko textov o dejinách.

Sasinkovo úsilie presťahovať sa do Prahy súviselo predovšetkým s jeho zámerom pokračovať v publikačnej činnosti v oblasti histórie. Prvé kroky smerujúce k uskutočneniu tohto zámeru podnikol už v období bezprostredne pred zrušením Matice slovenskej. V tejto situácii sa obrátil na Martina Hattalu so žiadosťou o sprostredkovanie pracovného miesta v literárnej alebo cirkevnej oblasti. Hattalovi napísal, že hľadá také zamestnanie, ktoré by mu zároveň umožnilo redigovať historické periodikum.⁶ Po zrušení Matice sa obrátil aj na Františka Palackého, u ktorého tiež zisťoval možnosti získania nejakého plateného miesta.⁷ Sasinek pôsobil v Matici slovenskej ako tajomník a kustód múzea. V rokoch 1869 – 1875 zastával funkciu redaktora *Letopisu Matice slovenskej*, v ktorom zároveň uverejňoval vlastné texty. V rokoch 1872 – 1873 redigoval *Archiv starých česko-slovenských listín, písemností a dejepisných pôvodín pre dejepis a literatúru Slovákov*, v rámci ktorého pripravoval a publikoval edície historických prameňov.⁸ Pri svojej práci využíval aj matičné knižničné fondy, ktoré z vlastnej

1 OTČENÁŠ. Vedecká a organizačná činnosť F. V. Sasinka. In MARSINA a MULÍK, ed. *Francko Vítězoslav Sasinek*. Martin 2007, s. 21-29.

2 KOLÍSEK. *František Vítězoslav Sasinek. Ku 100. narodeninám a uloženíu pozostatkov*. Skalica 1930, s. 14.

3 HORVÁTH. Zo vzájomnej korešpondencie Františka Vítězoslava Sasinka s Františkom Palackým. In *Literární archiv*, 1982, roč. 19, s. 145-151.

4 KUDZBELOVÁ. Praha a slovenské národné hnutie v druhej polovici 19. storočia. In HROCH a DOLEŽALOVÁ, ed. *Pohledem druhých. Praha jako inspirace a vzor pro emancipační zápas malých národů*. Praha 2021, s. 21-43.

5 KOLÍSEK, *František Vítězoslav Sasinek*, s. 20.

6 Literární archiv, Památník národního písemnictví (LA PNP), fond (f.) M. Hattala, list F. V. Sasinek – M. Hattalovi, 5. 3. 1875, 28. 11. 1875, 31. 12. 1875.

7 List F. V. Sasinek – F. Palackému. In HORVÁTH, *Zo vzájomnej korešpondencie Františka Vítězoslava Sasinka s Františkom Palackým*, s. 148.

8 MARSINA. Franko V. Sasinek ako editor. In MARSINA a MULÍK, ed. *Francko Vítězoslav*

iniciatívy rozširoval o rôzne historické knihy alebo edície prameňov.⁹ Zrušením Matice slovenskej tak prišiel nielen o svoje pracovné miesto, ale aj o inštitucionálnu oporu pre svoje historické bádanie. Sasinek vnímal Prahu ako ideálne prostredie pre prácu historika. Očakával od nej predovšetkým prístup k rozsiahlym knižničným fondom a archívnym prameňom, ktoré boli nevyhnutné pre jeho historický výskum. Zároveň sa chcel vymaniť spod rastúceho tlaku uhorských úradov a minimalizovať riziko cenzúrnych zásahov, konfiškácie svojich publikácií či iných foriem perzekúcie, ktoré čoraz viac obmedzovali jeho publikačnú činnosť.¹⁰ Sasinek si však zároveň uvedomoval, že samotný presun do Prahy ani prípadné založenie historického časopisu by mu nezabezpečili dostatočné finančné prostriedky na živobytie. Musel prihliadať na materiálne zabezpečenia nielen pre seba, ale aj pre matku, o ktorú sa staral. Preto hľadal také profesijné uplatnenie, ktoré by mu poskytovalo nielen ekonomickú stabilitu, ale aj dostatok času na štúdium prameňov, písanie a redigovanie časopisu. Keďže sa mu v roku 1875 nepodarilo získať vhodné miesto v Prahe, odišiel do Skalice, kde od roku 1876 začal na vlastné náklady vydávať *Slovenský letopis pre históriu, topografiu, archeológiu a etnografiu*. Napriek tomu sa nevzdal svojho zámeru presťahovať sa do Prahy.

Sasinkova orientácia na Prahu nepredstavovala v slovenskom intelektuálnom prostredí izolovaný fenomén. Vďaka rozvíjajúcemu sa českému kultúrnemu prostrediu sa aj iní slovenskí vzdelanci zaujímal o pražské kultúrno-umelecké dianie a usilovali sa participovať na tamojšom inštitucionálnom zázemí, ktoré ponúkalo podstatne širšie možnosti ako na Slovensku. V priebehu 19. storočia možno s kolísavou intenzitou sledovať kontinuálne snahy slovenskej inteligencie o využívanie pražského prostredia pre svoje aktivity. Slováci tu vyhľadávali publikačné platformy v periodickej tlači, vydavateľov, kníhkupcov pre svoje knižné diela, ako aj podporu zo strany českých spolkov a inštitúcií. Tieto tendencie sa zosilnili po násilnom zrušení Matice slovenskej, keď české prostredie zostalo jednou z mála alternatív, v rámci ktorej sa mohol rozvíjať slovenský intelektuálny život.¹¹

Sasinek. Martin 2007, s. 36-43.

- 9 KUDZBELOVÁ. František Vítězoslav Sasinek ako aktér knižného trhu s historickou literatúrou v 19. storočí. In *Kniha: Acta culturae librorum : časopis pre výskum dejín knižnej kultúry*, 2025, roč. 52, č. 2, s. 79-80; BARANOVÍČ. František V. Sasinek a Matica Slovenská. In WINKLER, ed. *Matiční dejatelja M. Chrástek – F. V. Sasinek*. Matica 1971, s. 109.
- 10 LA PNP, f. M. Hattala, list F. V. Sasinek – M. Hattalovi, 31.12.1885; List F. V. Sasinek – F. Palackému. In HORVÁTH, *Zo vzájomnej korešpondencie Františka Vítězoslava Sasinka s Františkom Palackým*, s. 148.
- 11 Viac k téme participácie slovenskej inteligencie na českom inštitucionálnom zázemí v Prahe napríklad: KUDZBELOVÁ. Praha slovenské národné hnutie v druhej polovici 19. storočia. In HROCH a DOLEŽALOVÁ, ed. *Pohledem druhých. Praha jako inspirace a vzor pro emancipační zápas malých národů*. Praha 2021, s. 21-33.

Česká historiografia už v 50. rokoch 19. storočia disponovala stabilným výskumným zázemím v podobe Kráľovské české spoločnosti nauk, Muzea Kráľovství českého, Matice české, Archivu hlavního města Prahy. Táto sieť sa v roku 1862 rozšírila o Zemský archiv Kráľovství českého. Sasinkov príchod do Prahy sa časovo zhodoval s ďalšou etapou formovania českej historiografie. V roku 1882 prišlo k rozdeleniu pražskej univerzity na českú a nemeckú časť, čo predstavovalo dôležitý impulz v procese premeny tradičného dejepisectva na modernú českú historickú vedu. Vznik samostatnej českej univerzity podnietil českých historikov sformovať úzko spolupracujúcu sieť vedúcich predstaviteľov jednotlivých katedrií s cieľom spoločne rozvíjať tento vedný odbor. Navyše, vytvorila sa katedra českých dejín, vôbec prvá tohto odboru v celej habsburskej monarchii, ktorú začal viesť Josef Kalousek. Inštitucionálna základňa českej historiografie sa v roku 1890 rozšírila ešte o Českou akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.¹²

Od polovice 19. storočia zároveň začala česká historiografia meniť svoj charakter pod vplyvom postupnej profesionalizácie. Túto transformáciu podporili dôsledky Thunovej univerzitnej reformy, ako aj širšie dobové tendencie smerujúce k profesionalizácii akademických povolání. Významnú úlohu v tomto procese zohral Wáclaw Wladiwoj Tomek, ktorého v roku 1851 vymenovali za prvého českého profesora rakúskych dejín na pražskej univerzite. Ešte pred prevzatím katedry absolvoval zahraničné študijné cesty, aby sa oboznámil s organizáciou historického vzdelávania vo vybraných krajinách. Na základe získaných poznatkov navrhol koncepciu historického seminára spájajúcu francúzsky a nemecký výučbový model. Podľa nej mali študenti najprv získať dôkladnú „remeselnú“ prípravu v pomocných vedách historických (podľa francúzskeho vzoru najmä v paleografii, diplomatike a chronológii) a až následne sa venovať kritike, interpretácii a spracovaniu prameňov spôsobom príznačným pre nemecké univerzity. Vyvrcholením snáh o systematickú prípravu historikov bolo založenie špecializovaného inštitútu Institut für österreichische Geschichtsforschung vo Viedni v roku 1854. Jeho založenie síce vychádzalo z Tomkovej vízie historiografickej edukácie, ale v niekoľkých podstatných ohľadoch sa zároveň od nej odklonil. Tomek totiž nepočítal so zriadením jednej centrálnej inštitúcie, ale presadzoval plošnú reformu univerzitnej výučby prostredníctvom zavádzania historických seminárov na jednotlivých univerzitách. Svoju predstavu o fungovaní takého seminára zrealizoval nakrátko na pražskej univerzite ešte pred vznikom viedenského inštitútu. V rokoch 1852 – 1854 tu viedol neplatené súkromné cvičenia z českých dejín koncipované na osvojovanie si critickej práce s českými stredo-

12 JIROUŠEK. *Josef Kalousek. Historik v národní společnosti druhé poloviny 19. století*. Praha 2018, s. 117-119; PAZDERSKÝ. *Historik Wáclaw Wladiwoj Tomek a české dějepisectví 19. století*. Praha 2020, s. 100-101.

vekými prameňmi. Zásadná zmena v tomto smere nastala až so vznikom českej univerzity, keď bol na nej založený historický seminár určený na systematickú prípravu budúcich českých profesionálnych historikov. Hoci v určitej forme historický seminár existoval na pražskej univerzite už pred rokom 1882, svojím charakterom a úrovňou sa nemohol porovnávať s viedenským inštitútom a so spomenutým seminárom na českej univerzite. Približne od polovice 19. storočia sa tak postupne uzatvárala etapa paradigmatického vývoja českého dejepisectva, v ktorej dominoval model historika ako výnimočnej osobnosti predurčenej svojím talentom sprostredkovať národu jeho dejiny a otvárala sa etapa, v ktorej bol za historika považovaný vyškolený profesionál.¹³

Tomek počas svojho pôsobenia na univerzite približoval študentom aj teoreticko-metodologické úvahy o dejinách a dejepisectve na začiatku rôznych svojich prednášok. Vďaka tomu si už od tohto obdobia študenti osvojovali základné tézy geneticko-kauzálnej metodológie, ktorá sa naplno rozvinula v 80. rokoch 19. storočia. Tento prístup chápal dejiny ako sled vzájomne podmienených udalostí a príčinných súvislostí, ktoré má historik nezaujato rekonštruovať. Predstavoval tak odklon od staršieho tzv. teologického dejepisectva, ktoré dejinný vývoj interpretovalo predovšetkým ako prejav vyššej prozreteľnosti a napĺňanie predurčeného poriadku. Postupný vzostup empiricko-kritických postupov v historiografii v druhej polovici 19. storočia, ukotvený v dobovom realizme, vytvoril nosné piliere metodicky presného skúmania minulosti. Empiricko-kritické postupy, ktoré sa dovtedy v praxi uplatňovali skôr intuitívne, napokon na konci 80. rokov 19. storočia sformuloval do záväzného metodologicko-metodického kánonu Jaroslav Goll svojím textom *Dějiny a dějepis*.¹⁴

Keď Sasinek v roku 1882 prišiel do Prahy, ocitol sa teda v ďalšej etape zložitého a mnohvrstevného procesu transformácie českej historiografie na modernú historickú vedu. Zastihol ju vo fáze prehlbujúcej sa profesionalizácie, charakterizovanej budovaním nových vedeckých inštitúcií, intenzívnejšou komunikáciou s európskou historiografiou a rastúcou špecializáciou. Česká historiografia netvorila metodologicky jednotný celok. Pod vplyvom súdobých myšlienkových smerov a zahraničných historiografických inšpirácií v nej vedľa seba pôsobili

13 PAZDESKÝ, *Historik Wacław Władiwoj Tomek a české dějepisectví 19. století*, s. 93-95, 101, 107-109, 165-171, 180, 240-246; JIROUŠEK, *Antonín Rezek*. České Budějovice 2002, s. 79; ŠIMEČEK, *Seminár cvičení k českým dějinám V. V. Tomka v letech 1852–1854*. In SLEZÁK a VLČEK, ed. *K počtě Jaroslava Marka. Sborník prací k 70. narozeninám prof. dr. Jaroslava Marka*. Praha 1996, s. 49-71.

14 JIROUŠEK, *Historik Jaroslav Goll a jeho místo v českém dějepisectví*. In JIROUŠEK; BLÜML a BLÜMLOVÁ, ed. *Goll a jeho žáci*. České Budějovice 2005, s. 10-11; PAZDESKÝ, *Historik Wacław Władiwoj Tomek a české dějepisectví 19. století*, s. 83, 109; ŠTAIF, *Historici, dějiny a společnost: historiografie v českých zemích od Palackého a jeho předchůdců po Gollovu školu, 1790–1900*. 2. Praha 1997, s. 211-255.

a ďalej sa formovali rozličné metodologické i svetonázorové orientácie, opierajúce sa o odlišné inštitucionálne zázemie. V tomto období sa zároveň zvyšoval dôraz na kritickú diskusiu a recenznú činnosť, ktoré sa stávali neoddeliteľnou súčasťou vedeckého života. Výrazom tohto vývoja bolo aj zakladanie nových odborných periodík. V roku 1883 začal Antonín Rezek vydávať *Sborník historický*, prvý český časopis venovaný výlučne histórii. V rovnakom roku začalo vychádzať pod vedením Tomáša Garrigua Masaryka *Athenaeum. Listy pro literaturu a kritiku vědeckou*, ktoré sa stalo fórom metodologických diskusií, kritického hodnotenia vedeckých prác a reflexie aktuálnych otázok spoločenských i humanitných vied.¹⁵

V polovici 80. rokov 19. storočia zároveň vyvrcholil spor o pravosť *Rukopisov královédvorského a zelenohorského*. Tieto literárne diela zohrávali v českej národnej kultúre 19. storočia mimoriadne významnú úlohu, pretože boli považované za dôkaz vyspelej literárnej a kultúrnej tradície českého národa už v stredoveku. Ako jeden zo základných symbolov národného obrodzenia posilňovali predstavu o historickej a kultúrnej vyspelosti Čechov, čím prispievali k formovaniu moderného národného vedomia. Zároveň poskytovali argumentačnú oporu českému národnému hnutiu pri presadzovaní svojich požiadaviek v rámci habsburskej monarchie, keďže mali demonštrovať, že český národ disponuje rovnako starobyľou a hodnotnou kultúrnou tradíciou ako ostatné európske národy. Preto časť českej verejnosti vnímala pochybnosti o pravosti rukopisov mimoriadne citlivo a pokladala ich za útok na český národ. Od druhej polovice 19. storočia sa však pod vplyvom presadzujúcej sa paradigmy realizmu v českej spoločnosti formoval prúd, ktorý čoraz kritickejšie pristupoval k romantickému vlastenectvu a s ním spojenému romantizujúcemu vnímaniu dejín. V tomto prostredí sa postupne presadzovalo presvedčenie, že mystifikácia a fikcia sú všetkým možným, len nie cestou k poznaniu minulosti.¹⁶ Obnovenie otázky o pravosti rukopisov vo verejnom diskurze v tomto období odštartoval článok českého filológa Jana Gebauera v časopise *Athenaeum* v roku 1886. Autor v ňom spochybnil pravosť týchto pamiatok a žiadal ich dôkladné preverenie paleografickou a chemickou analýzou. K jeho iniciatíve sa pridal aj T. G. Masaryk. Ten však zašiel ešte ďalej a otvorene vyhlásil, že ide o podvrh. Spor o rukopisy, sústredený v tomto období najmä na *Rukopis královédvorský*, nebol iba sporom o pravosť historických pamiatok. Predstavoval zároveň spor o spôsob vedeckej argumentácie a komunikácie vedeckých poznatkov, odrážal hlbšiu transformáciu českej historickej vedy prebiehajúcu už od polovice 19. storočia a v neposlednom rade bol aj bojom o vplyv. Vyvrcholenie sporu o rukopisy v tomto období predstavovalo

15 JIROUŠEK, Antonín Rezek, s. 60-69; ŠTAIF, *Historici, dějiny a společnost*, s. 214-222.

16 RĚZNÍK. Dějiny, národ a poznání falza a mistifikace jako identitotvorné konfigurace začínající moderny. In DOBIÁŠ et al. ed. *Rukopisy královédvorský a zelenohorský v kultuře a umění*. Praha 2019, s. 53-72.

významný medzník v kritickom prehodení romantických národných mýtov v českej spoločnosti.¹⁷

Na tomto pozadí je zaujímavé sledovať, akým spôsobom František Vítězslav Sasinek vstupoval do pražského intelektuálneho prostredia a ako sa v ňom uplatňoval so svojimi historiografickými ambíciami. Cieľom predkladanej štúdie je preto predstaviť Sasinkove aktivity súvisiace s historickým bádaním počas jeho pražského pobytu v rokoch 1882 – 1892 a priblížiť ich charakter v kontexte vtedajšej českej historiografie. Osobitná pozornosť sa venuje okolnostiam jeho príchodu do Prahy, sieti jeho osobných kontaktov, miere jeho integrácie do historickej obce, publikačným platformám, prostredníctvom ktorých formuloval a šíril svoje názory na historické dianie, ako aj recepcii, polemikám a kritike, ktoré jeho práce vyvolali.

Publikačné zázemie a sociálne kontakty v Prahe

Sasinkovi dostať sa do Prahy pomohol Mikuláš Karlach, sídelný knihovník Vyšehradskej kapitoly. Práve s ním a s vyšehradským prepoštom Václavom Štulcom sa osobne zoznámil v roku 1881 na púti do Ríma. Obaja českí katolícki kňazi ho však poznali už predtým, a to z jeho príspevkov uverejňovaných v *Pozore a Čechovi*.¹⁸ Po púti Sasinek začal byť s Karlachom v korešpondenčnom kontakte. Písal pre neho kratšie texty týkajúceho sa slovensko-uhorského náboženského života, určené pre časopis *Čech*. Sasinek mu viackrát pomáhal aj s prekladom rôznych textov do latinčiny.¹⁹ Pre pretrvávajúce spory s cirkevnou i so svetskou vrchnosťou sa Sasinek obrátil práve na Karlacha, aby mu pomohol nájsť miesto v Prahe. Karlach mu na to odpovedal:

*„Nepochybuj, že by se vám v naši Praze dostalo náležitého opatření, jak se stanoviska spisovatelského, tak kněžského [...] Zatím však bylo by dobře, aby jste začal seznámiti se s okolnostmi a tu se mi zdá, že by dobře Vám posloužiti ‚Čech‘. List ten jest v našich rukou a když byste sobě žádali přijmouti zaměstnání v redakci jeho pro první počátek, dostačilo by oznámili mi vůli svoji [...] Nabízím služného ročně 500 zl. Nic nepochybuj, že by ste mohli toto stanovisko podržeti i tenkrát, když by ste získali ještě zaměstnání kněžské, které Vám zajiste neujde, až se s poměry našimi seznámíte.“*²⁰

17 Viac k vývoju sporu o pravosť rukopisov: DOBIÁŠ et al. ed. *Rukopisy královédvorský a zelenohorský a česká věda (1817–1885)*. Praha 2014, s. 7-245; JIROUŠEK. Čestí historici. Rukopisy a vědecké instituce ve druhé polovině 19. století. In DOBIÁŠ et al. ed. *Rukopisy královédvorský a zelenohorský v kultuře a umění*. Praha 2019, s. 239-258.

18 František Viktor Sasinek. In *Čech*, 10. 12. 1890, roč. 22, č. 283, s. 1-2.

19 Literárny archív, Slovenská národná knižnica (LA SNK), fond (f.), F. V. Sasinek, listy M. Karlach – F. V. Sasinkovi, 11. 2. 1882, 16. 4. 1882, 28. 5. 1882. sig. M 90 A 62.

20 LA SNK, f. F. V. Sasinek, list M. Karlach – F. V. Sasinkovi, 9. 6. 1882, sig. M 90 A 62.

Sasinek túto ponuku prijal a 30. septembra 1882 *Čech* ohlásil, že F. V. Sasinek sa stal jedným z členov jeho redakcie.²¹

Prostredníctvom kontaktov s M. Karlachom sa Sasinek úspešne integroval do kruhov pražskej katolíckej inteligencie. Karlach, mimoriadne aktívny vo verejnom živote, inicioval založenie Cyrillo-Methodějské knihtiskárny, ktorá sa špecializovala na náboženskú tlač. Jej kľúčovým titulom sa stal katolícko-politický denník *Čech*. Po počiatočnej stagnácii prevzal Karlach nad tlačiarňou i denníkom plnú kontrolu, pričom portfólio rozšíril o periodikum *Pastýř duchovní* určené pre česko-slovanské duchovenstvo. Vďaka jeho manažérskym aktivitám sa podniku podarilo zbaviť dlhov a obe periodiká si vybudovali stabilnú čitateľskú základňu.²²

Pre Sasinka sa denník *Čech* stal prirodzene prvou platformou pre zverejňovanie príspevkov z oblasti histórie. V prvých rokoch pôsobenia v redakcii pravdepodobne pomáhal Karlachovi so spravodajstvom zo Slovenska; na titulných stranách sa začali objavovať články o politickej situácii v Uhorsku publikované pod šifrou „K“. Karlachov zámer bol strategický – predpokladal, že príspevky o Slovensku zvýšia popularitu *Čecha* aj na Slovensku. Uvažovalo sa dokonca o publikovaní v slovenčine s vysvetľujúcimi poznámkami pod čiarou, čo malo slúžiť ako nástroj upevňovania slovanskej vzájomnosti.²³ K tomu nakoniec nedošlo. Práce z oblasti dejín začal Sasinek uverejňovať v *Čechovi* od roku 1886. Išlo najmä o cykly textov venovaných Čechám v 10. storočí,²⁴ založeniu Pražského biskupstva,²⁵ Ulfilasovi a „glagolskému“ písmu,²⁶ ako aj cirkevným dejinám Poľska²⁷ či Slovanov.²⁸

21 Osobní. In *Čech*, 30. 9. 1882, s. 2.

22 KARLACH. *Paměti proboštů vyšehradských*. Praha 1905, s. 146-150.

23 LA SNK, f. F. V. Sasinek, list M. Karlach – F. V. Sasinkovi, 3. 9. 1882, sig M 90 A 62.

24 SASINEK. Čechy v X. století. 1. Pád říše Moravo Slovenské. In *Čech*, 4. 4. 1886, s. 2-3; Čechy v X. století. 2. Osudy říše Velko-Moravy po jejím pádu. In *Čech*, 11. 4. 1886, s. 2-3; Čechy v X. století. 3. Slovanská církev po smrti sv. Methoda, In *Čech*, 18. 4. 1886, s. 2-3; Čechy v X. století. Sv. Prokop a opátství Sázavské. In *Čech*, 2. 5. 1886, s. 4-5. Súhrne vyšlo: SASINEK. *Čechy v X. století*. Praha 1886.

25 SASINEK. Založení biskupství latinského v Praze 1. Diplom biskupství Pražského. In *Čech*, 20. 6. 1886, s. 2-3; Založení biskupství Pražského v Praze 2. Objem biskupství Pražského. In *Čech*, 24. 6. 1886, s. 4; Založení biskupství latinského v Praze. 3. Rok založení biskupství Pražského. In *Čech*, 4. 7. 1886, s. 2, 5; Založení biskupství latinského v Praze. 4. Rozsáhlost říše české za Boleslava II. In *Čech*, 11. 7. 1886, 2, 5; Založení biskupství latinského v Praze. 6. Spojení biskupství Pražského a Moravského. In *Čech*, 18. 7. 1886, s. 2, 5. Súhrne vyšlo: SASINEK. *Založení biskupství latinského v Praze*. Praha 1886.

26 SASINEK. Ulfilas a glagolské písmo. In *Čech*, 11. 11. 1886, s. 2; 12. 11. 1886, s. 2; 13. 11. 1886, s. 2; 15. 11. 1885, s. 2; 19. 11. 1886, s. 2; 24. 11. 1886, s. 2. Súhrne vyšlo: SASINEK. *Ulfilas a glagolské písmo*. Praha 1887.

27 SASINEK. O křtu Jagello-Vladislava r. 1386. In *Čech*, 28. 2. 1886, s. 3-4; Súhrne vyšlo: SASINEK. *O křtu Jagello-Vladislava, krále Polského, v Krakově 14. února 1386*. Praha 1886.

28 SASINEK. O církevním dějepise Slovanů. In *Čech*, 17. 3. 1887, s. 2, 5; 2. 4. 1887, s. 2, 5;

V období rokov 1882 – 1886 figuroval Sasínek v tiráži časopisu *Pastýř duchovní* ako jeden zo stálych spolupracovníkov.²⁹ Okrem homiletiky a poézie publikoval v rubrike „Listy vědecké“ niekoľko historických príspevkov. V roku 1885 tu uverejnil päť textov, medzi nimi *Zaniklé biskupství Vyšehradské, Bulla Eugenia II. R. P. a Laureacum* či štúdie o nárokoch pasovského biskupa na Moravu a o dobe Mojmirá II.³⁰ V nasledujúcom roku pokračoval vo veľkomoravskej téme a k nej napísal dva texty.³¹

Sasínek sa zapojil do činnosti pražského vydateľského družstva *Vlast'*, ktorého členom sa stal v roku 1884. O päť rokov neskôr prispel sumou 100 zlatých, čím získal status zakladajúceho člena. Družstvo vydávalo mesačník *Vlast'* zameraný na podporu národnej a katolíckej literárnej tvorby. V roku 1891 vznikol v rámci spolku historický krúžok, ktorému Sasínek venoval svoje historické práce.³²

Do samotného časopisu prispel v roku 1884 štúdiami o prameňoch k slovanským dejinám, v ktorých analyzoval legendu o Metodovi, Kristiánovu legendu o sv. Ľudmile a sv. Václavovi či kultúrne zásluhy Metoda o vzdelanosť Slovanov.³³ Okrem uvedeného periodika z produkcie vydateľského družstva *Vlast'* spolupracoval Sasínek aj s časopisom *Vychovatel* venovanom kresťanskému školstvu, v ktorom uverejnil životopisy solúnskych bratov.³⁴

Poslednou pražskou časopiseckou platformou, kde Sasínek uverejnil svoje texty z oblasti dejín, boli *České listy*, ktoré v roku 1887 založil František Bačkovský. Hoci časopis vychádzal len dva roky, Sasínek v ňom stihol publikovať dva príspevky: *O dejepise starých Slovanů* a *Program dejepisu starých Slovanů*,

9. 4. 1887, s. 2, 5; 16. 4. 1887, s. 2, 5; 23. 4. 1887, s. 2, 5; 30. 4. 1887, s. 2; 7. 5. 1887, s. 2, 5; 14. 5. 1887, s. 2; 21. 5. 1887 s. 2. Súhrne vyšlo: SASÍNEK. *O církevním dějepise Slovanů*. Praha 1887. V *Čechovi* Sasínek ešte v roku 1892 uverejnil párriadkový text o zlatom (platidle). SASÍNEK. Kterak zvali předci naši mince. In *Čech*, 2. 7. 1892, s. 4.

29 Napr. *Pastýř duchovní*, 1882, roč. 2, titulná strana.

30 SASÍNEK. *Zaniklé biskupství Vyšehradské*. In *Pastýř duchovní*, 1885, roč. 5, s. 242-246, 305-310; *Bulla Eugenia II. R.P. a Laureacum*. In *Pastýř duchovní*, 1885, roč. 5, s. 438-442; *Má-li biskup Pasovský právo na Moravu*. In *Pastýř duchovní*, 1885, roč. 5, s. 621; *Veľko-Moravská říše Mojmirá II*. In *Pastýř duchovní*, 1885, roč. 5, s. 697-701; *Svätý Cyril a Methoděj*. In *Pastýř duchovní*, 1885, roč. 5, s. 740-745.

31 SASÍNEK. *Obnovení slovanské hierarchie pod Mojmirom II*. In *Pastýř duchovní*, 1885, roč. 5, s. 52-56; *Protest proti obnovené Mojmirom II. hierarchii*. In *Pastýř duchovní*, 1885, roč. 5, s. 115-120.

32 Historický kroužek ve družstvu „*Vlast'*“. In *Vlast'*, 1891, roč. 7, č. 4, s. 336.

33 SASÍNEK. K pramenům dějin slovanských: O „panonské“ legendě sv. Methoda. In *Vlast'*, 1884, roč. 1, č. 1, s. 26-9, 111-15; *Zásluhy sv. Methoda o vzdelanosť Slovanů*. In *Vlast'*, 1884, roč. 1, č. 6, s. 355-359; K pramenům dějin slovanských: *Legenda Křišťanova o sv. Ľudmile a sv. Václavu*. In *Vlast'*, 1885, roč. 2, č. 2, s. 114-118.

34 RIZNER. *Bibliografia písomníctva slovenského na spôsob slovníka. Diel piaty: S-Š*. Martin 1933, s. 40.

ktoré predstavovali teoretický rámec jeho bádania pre najstaršie dejiny Slovanov.³⁵

Počas pražského pobytu sa Sasinek aktívne zapojil aj do tvorby kľúčových encyklopedických diel tej doby. V roku 1888 sa stal spolupracovníkom pripravovaného *Ottovho slovníka naučného*³⁶ a v tom istom období nadviazal spoluprácu s vydavateľom Ignácom Koberom na doplnkoch k (Riegerovmu) *Slovníku naučnému*, ktoré začali vychádzať od roku 1889. Sasinek, podobne ako ostatní príslušníci slovenskej inteligencie, sledoval vydávanie tejto prvej českej encyklopédie už od jej vzniku v roku 1860, keďže v domácom prostredí suploval funkciu chýbajúcej národnej encyklopédie. O to kritickejšie vnímal obsahovú stránku hesiel o Slovákoch a Uhorsku, voči čomu aj v roku 1869 verejne vystúpil, pričom tvrdil, že obraz Slovákov je postavený na „*antihistorických bludoch z maďarských kníh*“.³⁷ Napriek tomuto pobúreniu sa Sasinek rozhodol angažovať pri tvorbe hesiel do (Riegerovho) slovníka až po príchode do Prahy. Spracoval pre neho 156 hesiel.³⁸

Interakcia s moravským prostredím

Počas svojho pražského pobytu začal Sasinek publikovať aj v moravských periodikách. Keďže Čechy a Morava tvorili dve samostatné korunné krajiny habsburskej monarchie s vlastnými zemskými inštitúciami, odlišným spoločenským a konfesijným prostredím i špecifickým kultúrnym vývojom,³⁹ odlišne sa vyvíjala aj ich historiografia. Moravská historiografia si v 80. rokoch 19. storočia naďalej zachovávala viaceré osobitosti, ktoré ju odlišovali od historiografie v Čechách. V oblasti zhromažďovania a vydávania prameňov, predovšetkým listín, dosahovala vysokú úroveň. Súviselo to aj so skutočnosťou, že úrad zemského archívára bol na Morave zriadený o 23 rokov skôr než v Čechách. Morava navyše ako prvá v českých krajinách začala vydávať samostatné historiografické periodikum. Na druhej strane modernizácia historickej práce v zmysle profesionalizácie, inštitucionalizácie a reflexie nových metodologických a koncepčných prístupov napredovala na Morave podstatne pomalšie. K pomalšiemu rozvoju

35 SASINEK. O dejepise starých Slovanů, In *České listy*, 1887, roč. 1, č. 4-5, s. 65-67; Program dejepisu starých Slovanů. In *České listy*, 1887, roč. 1, č. 7-8, s. 113-115; Program dejepisu starých Slovanů. In *České listy*, 1887, roč. 1, č. 9, s. 146-147.

36 LA SNK, f. F. V. Sasinek, list Josef Kořán – F. V. Sasinkovi, 2. 2. 1888, sig M 90 B 7.

37 KUDZBELOVÁ. Význam (Riegerovho) Slovníka naučného v slovenskom prostredí. In PAVLÍČEK a VELEK, ed. *Vůdce národa F. L. Rieger a jeho místo v české politice, kultuře a vědě*. Praha 2021, s. 295-308.

38 RIZNER, *Bibliografie písemnictva slovenského na způsob slovníka. Díl pátý: S-Š*, s. 38.

39 MALÍŘ a ŘEPA. *Dějiny Moravy 3/2. Morava na cestě k občanské společnosti*. Brno 2018, s. 149-253.

prispeval aj slabý rozvoj inštitucionálneho zázemia. Hoci do roku 1860 v Olomouci pôsobila Františkova univerzita, nevytvoril sa na nej dostatočný priestor na systematický rozvoj historického výskumu. Navyše jej absolventi spravidla odchádzali pôsobiť do Prahy či Viedne. Až do konca 19. storočia zostával výskum moravských dejín sústredený predovšetkým do rúk nositeľov dvoch kľúčových zemských funkcií – moravského zemského archívára a moravského zemského historiografa. V rokoch 1855 – 1890 zastával úrad zemského historiografa benediktín Beda Dudík, zatiaľ čo funkciu zemského archívára v rokoch 1861 – 1899 vykonával Vincenc Brandl.⁴⁰ Na tvorbe historickej, niekedy skôr historizujúcej literatúry sa podieľali aj rôzni regionálni vzdelanci. Motivovaní národným, vlastivedným a/alebo náboženským cítením sa zaoberali históriou, publikovali texty venované vybraným témam z oblasti dejín v rozličných periodikách, zakladali časopisy a spolky zamerané aj na rozširovanie historického povedomia.

Na rozdiel od Čiech, predovšetkým Prahy, kde sa formovalo živé literárne, vedecké a spoločenské prostredie otvorené novým myšlienkovým podnetom, sa na Morave obdobný dynamický a intelektuálny život nevytvoril. Moravské spoločenské ovzdušie sa vyznačovalo silnejším tradicionalizmom, úzko spätým s konzervativizmom a katolicizmom. Preto si počas celého 19. storočia katolícka inteligencia udržiavala osobitné postavenie a patrila k významným nositeľom kultúrneho života na Morave. S postupujúcou modernizáciou spoločnosti sa jej hodnotové východiská čoraz častejšie dostávali do napätia. Proti sekularizačným a antiklerikálnym tendenciám sprevádzajúcim modernizačné procesy sa väčšina jej predstaviteľov snažila brániť, a to zdôrazňovaním kresťanskej duchovnej tradície. S tým úzko súviselo aj akcentovanie cyrilo-metodského dedičstva.⁴¹ Toto prostredie zároveň vytváralo podmienky pre pretrvávajúceho romantizujúceho chápania dejín aj v druhej polovici 19. storočia.

V roku 1883 sa platformou historického a vlastivedného života v Olomouci a jeho okolí stal Musejní spolek olomoucký. Pri svojom vzniku si vytýčil za cieľ „*pátrať po znamenitostiach zeme moravskej, najmä po starožitnostiach a iných pamiatkach historického druhu*“. Svoju činnosť však neobmedzoval iba na zhromažďovanie zbierok, ale usiloval sa aj o šírenie historického poznania prostredníctvom prednáškovej činnosti a vydávania odborných publikácií. Ideovo sa spolok hlásil k teórii o starobyľom pôvode Slovanov a ich kultúrnej dominancii v strednej Európe.⁴² Už v roku založenia spolku sa stal Sasinek jeho zakladajúcim

40 PAZDERSKÝ, *Historik Wacław Władiwoj Tomek a české dějepisectví 19. století*, s. 123-127.

41 HANUŠ, *Moravský Bůh a jeho přívrženci na Moravě v 19. století*. In HOJA a PRAHL, ed. *Bůh a Bohové. Církev, náboženství a spiritualita v českém 19. století*. Praha 2003, s. 166.

42 BUREŠOVÁ a HLAVA, *Vlastenecký spolek muzejní v Olomouci a jeho muzeum Vlastivědná společnost muzejní v Olomouci. Dějiny českého spolkového muzejnictví v Olomouci (1883–2023)*. Olomouc 2024, s. 35.

členom⁴³ a podporil jeho činnosť darovaním svojich kníh.⁴⁴ Hlavným publikačným orgánom spolku sa stal *Časopis Muzejního spolku olomuckého* (neskôr premenovaný na *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*), do ktorého začal prispievať aj Sasínek. V prvom čísle spolkového časopisu uverejnil štúdiu *Kde se narodil sv. Václav?*⁴⁵ V roku 1886 nasledovali ďalšie štyri príspevky a o rok neskôr publikoval ďalšie dva články.⁴⁶ Okrem spolkového časopisu uverejnil Sasínek jeden text aj v pedagogickom periodiku *Komenský*, ktoré kedysi redigoval Ján Havelka, redaktor olomuckého spolkového časopisu.⁴⁷

Okrem Havelku a ďalších olomouckých členov spolku (napr. archeológ Jindřich Wankel) Sasínek v tomto období rozvinul vzťahy aj s ďalšími moravskými osobnosťami aktívnymi v historickom bádani. Jedným z nich bol učiteľ Hynek Krch, s ktorým Sasínek pravdepodobne nadviazal kontakt prostredníctvom Ľudovíta Čulíka, slovenského profesora na gymnáziu v Přerove, ktorému Sasínek ešte zo Slovenska pravidelne posielal svoj *Slovenský letopis*. Do okruhu Sasínkových moravských spolupracovníkov patrila aj Matej Procházka, brniansky gymnaziálny profesor a kňaz. Obaja sa vo voľnom čase zaoberali dejinami a napísali aj niekoľko historických textov. Sasínek udržiaval kontakty s viacerými moravskými kňazmi z okruhu významnej osobnosti moravského života Františka Sušila. Tento vzťah sa prehlboval predovšetkým v súvislosti s prípravami na miléniové jubileum úmrtia Metoda. Sasínek sa následne pravidelne zúčastňoval na cyrilo-metodských podujatiach na Velehrade, ktoré v tom čase predstavovali centrum slovanského duchovného života. Keď v roku 1880 začal vychádzať *Velehradský sborník* pod taktovkou Jozefa Vykydala, Sasínek doň prispel rozsiahlym textom o cyrilo-metodskej cirkvi. Jej prvá časť bola uverejnená v roku 1883 a druhá nasledovala v roku 1885.⁴⁸ Za zmienku stojí aj snaha Františka

43 LA SNK, f. F. V. Sasínek, list Muzejní spolek v Olomouci – F. V. Sasínkovi, 23. 9. 1883, sig. M 90 B 38.

44 Knihami muzeum obdarili. In *Časopis Muzejního spolku olomuckého*, 1884, roč. 1, č. 4, s. 178.

45 SASÍNEK. Kde se narodil sv. Václav? In *Časopis Muzejního spolku olomuckého*, 1884, roč. 1, č. 1, s. 58-59.

46 SASÍNEK. Kde a kým se udaly postřížiny sv. Václava? In *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*, 1886, roč. 3, č. 2, s. 123-5; Pohanské věže na chrámě sv. Štěpána ve Vídni. In *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*, 1886, roč. 3, č. 2, s. 129-130; Slovanské koráby. In *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*, 1886, roč. 3, č. 2, s. 131; Barvení a vyšívání u Slovanů. In *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*, 1887, roč. 4, č. 14, s. 36-7; Kde ležal Blatěhrad v Pannonii? In *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*, 1887, roč. 4, č. 16, s. 170.

47 SASÍNEK. Letopočet svätováclavský. In *Komenský*, 1885, č. 12, s. 183-186.

48 SASÍNEK. Církev cyrillo-methodejská. In *Sborník Velehradský*, 1883, roč. 3, s. 49-106; *Sborník Velehradský*, 1885, roč. 4, s. 45-68.

Högera, redaktora *Kroměřížských listov*, získal Sasinka v roku 1887 pre spoluprácu. Periodikum sa profilovalo vlastenecky a výrazne akcentovalo myšlienku slovanskej vzájomnosti. Höger svoju výzvu na uverejňovanie Sasinkových príspevkov odôvodňoval vysokým hodnotením jeho doterajšej historickej tvorby, ktorú považoval za významný príspevok k slavistike a ku korekcii výkladu dejín západných Slovanov, podľa jeho názoru deformovaného nemeckou historiografiou a jej domácimi nasledovníkmi. Hoci sa spolupráca s *Kroměřížskými listami* napokon neuskutočnila a Sasinek v nich neuverejnil žiaden text, širšie kontakty s intelektuálnymi kruhmi v Kroměříži nadviazal po odchode z Prahy.⁴⁹

Úsilie o založenie historického periodika

Ako vyplýva z uvedeného prehľadu, Sasinkove texty úplne absentovali na stránkach prestížnych odborných časopisov, ktoré predstavovali špičku súdobej historickej vedy v českých krajinách a určovali jej smerovanie. Príznačný je v tomto smere *Časopis Musea království Českého*, ktorý Sasinka neregistruje ako autora štúdií, ale zmieňuje sa o ňom len okrajovo v rubrikách venovaných darcom múzejných zbierok. Sasinek inštitúcii venoval viaceré svoje knihy a ročníky Slovenského letopisu.⁵⁰ V prvých rokoch pražského pobytu odovzdal do zbierky rukopisov z pozostalosti Jána Kalinčiaka pergamen so zlomkom českého dvojstĺpcového textu z *Druhej knihy Machabejcov*⁵¹ a trinásť listov lekárskeho rukopisu zo 16. storočia.⁵² Archívu múzea zas venoval pergamen s armálnou listinou Ferdinanda II. pre Jána zo Starej Kamennej a potvrdenie o vyučení v záhradníctve pre Šimona Pavelku z roku 1793.⁵³ Do zbierky máp prispel náčrtom etnografickej mapy Uhorska a zbierku rytín obohatil o dobové vyobrazenia Róma.⁵⁴

Určité nádeje vzbudilo v roku 1883 založenie *Historického sborníka* A. Rezkom. Nový projekt podnietil záujem Sasinka i jeho priateľa Hynka Krcha, naj-

49 FIŠER. Slovenský historik F. V. Sasinek, Morava a Kroměříž. In *Vlastivědný věstník moravský*, 2008, roč. 60, č. 2, s. 156-166.

50 Přednesení jednatele ve valném shromáždění společnosti Musea král. Českého dne 28. května 1883. In *Časopis Musea království Českého*, 1883, roč. 57, č. 2, s. 265; Zpráva o Museu král. Českého od začátku ledna do konce června 1883. In *Časopis Musea království Českého*, 1883, roč. 57, č. 2, s. 442; Zpráva o Museu král. Českého od začátku července do konca roku 1883. In *Časopis Musea království Českého*, 1884, roč. 58, č. 1, s. 152; Zpráva o Museu král. Českého od 1. ledna do konce června 1884. In *Časopis Musea království Českého*, 1884, roč. 58, č. 2, s. 341.

51 Přednesení jednatele ve valném shromáždění společnosti Musea král. Českého dne 28. května 1883, s. 444.

52 Tamže, s. 262.

53 Zpráva o Museu král. Českého od začátku ledna do konce června 1883, s. 444.

54 Tamže, s. 446; Přednesení jednatele ve valném shromáždění společnosti Musea král. Českého dne 1. července 1884. In *Časopis Musea království Českého*, 1884, roč. 58, č. 3, s. 368.

mä po tom, čo Rezek vyzval Krcha k spolupráci. Rezek však od prispievateľov požadoval, aby sa vyhýbali textom, ktoré by mohli vyvolať polemiky.⁵⁵ Sasinek síce zaslal redakcii informáciu o vydaní svojej historickej práce *Sv. Method a Uhorsko* spolu s návrhom na jej uverejnenie,⁵⁶ v *Historickom sborníku* sa nakoniec žiadna správa o Sasinkovej knihe neobjavila.

Sasinek sa počas svojho pobytu snažil založiť samostatné historické periodikum. V roku 1885 sa s týmto zámerom obrátil na Júliusa Grégra, ten však reagoval zdržanlivo. Grégr nepovažoval vtedajšiu dobu za priaznivú pre vznik nového historického periodika a Sasinkovi odporučili radšej využívať etablované platformy ako *Časopis Musea Království Českého* alebo *Slovanský sborník*.⁵⁷ Sasinek udržiaval kontakt aj s redaktorom *Slovanského sborníka* Edvardom Jelínkom. V roku 1885 mu Sasinek adresoval list, v ktorom sa odvolal na Jelínkovu niekdajšiu ponuku spolupráce prednesenú počas ich spoločného stretnutia s prepoštom na Vyšehrade. Sasinek mal záujem naplánovať si s redaktorom schôdzku, aby prediskutovali možnosti jeho prispievania do periodika, pričom uviedol: „*chtěl bych předběžně s Vami se poshovárat, byste ráčili poznat můj volný směr historický*“.⁵⁸ Napriek tejto iniciatíve však v zborníku nakoniec nebol uverejnený žiaden Sasinkov príspevok.

O myšlienke založiť nové historické periodikum diskutoval Sasinek s H. Krchom, ktorý ho síce podporoval, no vnímal aj organizačné komplikácie tohto zámeru. Vydávanie na Morave by podľa neho konkurovalo *Časopisu Vlastenec-kého spolku musejního* a nezískalo by podporu samotného spolku. V Prahe by zas projekt časopisu čelil nedostatku odberateľov i prispievateľov. Ako poznamenal Krch, väčšina gymnaziálnych profesorov bola podľa jeho názoru formovaná staršou historickou školou J. Kalouska a W. W. Tomka, a preto zostávala voči „novotám“ neprístupná. Z tohto dôvodu odporúčal nájsť pražského nakladateľa alebo mecenáša a vopred si zabezpečiť okruh spolupracovníkov, medzi ktorými uvádzal Aloisa V. Šemberu a ďalších autorov, ktorí podľa jeho slov „*si našeho směru všímají*“.⁵⁹ Krchovo hodnotenie však treba vnímať ako subjektívny názor vyplývajúci z jeho pozície. Pražskí historici Tomek a Kalousek patrili v tom čase medzi rešpektované autority českej historiografie a ich vedecká práca predstavovala významnú súčasť jej hlavného prúdu. Rovnako ani Sasinkove a Krchove „novoty“, akými boli napríklad predstavy o autochtónnosti Slovanov v strednej Európe (viac o tom v ďalšej časti), nepredstavovali v 80. rokoch

55 LA SNK, f. F. V. Sasinek, list H. Krch – F. V. Sasinkovi, 28. 2. 1883, 19. 4. 1883, sig. M 90 B 12.

56 LA PNP, f. Antonín Rezek, list F. V. Sasinek – A. Rezkovi, b. d.

57 LA SNK, f. F. V. Sasinek, list J. Grégr – F. V. Sasinkovi, 2. 9. 1885, sig. M 90 a 29.

58 LA PNP, f. Edward Jelínek, list F. V. Sasinek – E. Jelínkovi, 16. 10. 1885.

59 LA SNK, f. F. V. Sasinek, list H. Krch – F. V. Sasinkovi, 10. 10. 1885, sig. M 90 B 12.

19. storočia nový koncept. Naopak, nadväzovali na staršiu obrodeneckú tradíciu a u časti vlastenecky orientovaných publicistov naďalej nachádzali svojich stúpcov. O Sasinkovom zámere Krch diskutoval aj s rôznymi osobnosťami z Přerova a jeho okolia. Tí navrhli, aby nové periodikum vychádzalo aspoň ako štvrťročná príloha *Časopisu Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*. Krch to však odmietol. Aby mohli reálne konkurovať pražským historickým zborníkom, presadzoval vznik samostatného mesačníka, hoci sa nebránil tomu, aby ho vydával olomoucký spolok. Sasinkovi preto poradil prediskutovať túto záležitosť priamo v Olomouci s redaktorom Havelkom.⁶⁰ Napriek tejto organizačnej snahe však pokus o založenie samostatného časopisu stroskotal.

Vzhľadom na obmedzené možnosti publikovania v českých periodikách zvolil Sasinek alternatívnu stratégiu – vydávanie vlastných textov vo forme samostatných brožúr. Sériu zameranú na slovanské dejiny s názvom *Záhady dějepisné* (1886 – 1888) realizoval v spolupráci s pražským nakladateľom Františkom A. Urbánkom.⁶¹ Kontakty s Urbánkom nadviazal Sasinek ešte v 70. rokoch 19. storočia počas svojho pôsobenia v Matici slovenskej. Už v roku 1875 mu Urbánek vydal nemecky písanú prácu *Die Slowaken: eine ethnographische Skizze*. Po Sasinkovom príchode do Prahy sa ich profesionálny vzťah prehĺbil a Urbánek sa začal profilovať ako kľúčový distribútor a propagátor Sasinkových prác v českých krajinách. Urbánek sa stal aj komisárom súhrnných vydaní Sasinkových cyklov, ktoré predtým vychádzali na pokračovanie v denníku *Čech*.⁶² Krch tento Sasinkov projekt uvítal a napísal mu:

*„Vašnostina zpráva o samostatném vydávání výskumů Vašnostiných nejen mne ale i kollegy přející historickému badání zejména o slovanské minulosti upřímně potěšila, protože sebe cennější výzkumy, jsou-li roztrouseny po rozličných časopisech, ztrácejí se a nejsou co celek přehledny, což jest odpůrcům historického badání zajisté velice vhod. Tito mohou je pak beze všeho ignorovati, kdežto přátelé volného skoumání se o mnohých ani nedovědí.“*⁶³

Vďaka týmto brožúram začal Sasinek publikovať aj v politickom týždenníku *Parlamentär*, ktorý síce vychádzal vo Viedni, no bol úzko prepojený s českým

60 LA SNK, f. F. V. Sasinek, list H. Krch – F. V. Sasinkovi, 19. 10. 1885, sig. M 90 B 12.

61 SASINEK. *Záhady dějepisné. Seš. 1, Historicko-etymologické pokusy*. Praha 1886; *Záhady dějepisné. Seš. 2, Jordanes a Slované*. Praha 1886; *Záhady dějepisné. Seš. 3, Tacitus o mravech Slovanu v Germanii*. Praha 1888; *Záhady dějepisné. Seš. 4, Gothové a Vandalové*. Praha 1888.

62 KUDZBELOVÁ, František Vítězoslav Sasinek ako aktér knižného trhu s historickou literatúrou v 19. storočí, s. 82-83.

63 LA SNK, f. F. V. Sasinek, list. Krch – F. V. Sasinkovi, 3. 2. 1886, sig. M 90 B 12.

prostredím. Periodikum založil český politik Jan Stanislav Skrejšovský v roku 1880. Po jeho smrti v roku 1882 prevzala vedenie listu dcéra Mária s manželom, právnikom Karlom Živným. Živného proslovanská orientácia a ostrá kritika rakúskej i maďarskej politiky priťahovali pozornosť štátnej polície, čo v roku 1887 vyústilo do jeho zatknutia a obvinenia z vlastizrady. Hoci súd Živného nakoniec neodsúdil, týždenník čelil viacerým reštrikciám.⁶⁴ V rokoch 1887 – 1890 sa Sasinek stal jeho plodným prispievateľom a celkovo v ňom uverejnil 68 článkov.⁶⁵

Hlavné interpretačné línie

Po predstavení hlavných publikačných platforiem je vhodné pozastaviť sa nad obsahom Sasinkových textov. Stanovený rozsah tejto štúdie však neumožňuje podrobnejšie kritické zhodnotenie jeho publikačnej produkcie, preto bude nasledovať iba stručný náčrt, ktorý predstaví jeho práce z tematického hľadiska a poukáže na niektoré Sasinkove tézy a interpretačné línie.

Jednou z ústredných tém Sasinkovej tvorby publikovanej v českých krajinách v rokoch 1882 – 1892 sa stali najstaršie dejiny Slovanov. Od 70. rokov 19. storočia presadzoval teóriu slovanskej autochtónnosti a odmietal koncepciu sťahovania národov. Tieto názory rozpracoval v populárno-náučnom cykle *Záhady dějepisné*, ktorého ambíciou bolo podľa dobovej charakteristiky položiť „základ nového pradějepisú Slovanů“.⁶⁶

Základom jeho koncepcie bolo presvedčenie, že pôvodní obyvatelia antickej Germánie neboli Germáni, ale Slovania. Tvrdil, že kým historik Jordanes rozdelil Slovanov (vtedy označovaných ako Winidi) na Venetov, Sklavínov a Antov, P. J. Šafárik sa Venetmi vôbec nezaoberal. Sasinek sa snažil dokázať, že práve ľudnatý kmeň Venetov obýval rozsiahle územia antickej Germánie, Panónie a Ilýrie. Na podporu svojich hypotéz využíval antické pramene, ktoré osobitným spôsobom interpretoval. Ako príklad možno uviesť jeho odvolávanie sa na Ptolemaia, ktorý Baltské more označoval ako Venedské. Na základe toho Sasinek vyvodzoval, že prímorská Germánia od Visly až k oceánu predstavovala slovan-skú oblasť. Ústredným bodom jeho argumentácie bola zároveň téza, že Jordanes vo svojom diele nesprávne stotožnil Getov s Gótmí. Podľa neho Jordanes vedome či nevedome pripísal zásluhy, panovníkov a dejiny týchto „podunajských Getov“ germánskym Gótom. Mýtus o sťahovaní Gótot zo severu podľa Sasinka vznikol iba na základe fonetickej podobnosti názvov (napríklad Getov a Gótot či Dánska a Dácie). Hoci uznával neskoršiu vojenskú moc Gótot v Galii a na Apeninskom polostrove, zdôrazňoval, že ich prítomnosť v Panónii a pri Dunaji

64 JuDr. Karel Živný. In *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*, 1930, roč. 43, s. 227-230.

65 RIZNER, *Bibliografija písomništva slovenského na spôsob slovníka*, s. 35.

66 *Záhady dějepisné*. In *Čech*, 27. 3. 1886, roč. 70, č. 18, s. 3.

bola iba dočasná. Pred nimi aj po nich mali na týchto územiach podľa Sasinka kontinuálne žiť Slovania (Geti). Ďalším argumentom, prečo mala byť antická Germánia kolískou Slovanov, bola podľa neho skutočnosť, že na rozdiel od germánskych kmeňov neexistovali o príchode Slovanov do tejto oblasti žiadne historické pramene. Z toho usudzoval, že sa tam usadili už v predhistorickej dobe. Osobitnú pozornosť venoval Tacitovmu spisu *Germania*, ktorý interpretoval ako opis života starých Slovanov, nie Germánov.⁶⁷

Na podporu svojej teórie využíval aj rôzne analógie. V texte *Slovanské koráby* vychádzal napríklad z vlastných pozorovaní tradičných plavidiel na Tise, ktoré porovnával s antickými správmi, a z ich podobnosti usudzoval, že opisované kmene mali slovanský charakter. Rovnaký argumentačný postup založený na etymologických a etnografických paralelách uplatnil aj v práci *Barvení a vyšívání u Slovanů*.⁶⁸

Hlavné ciele jeho výskumu najstarších dejín Slovanstva prezentoval Sasinek v roku 1887 v programovom texte *Program dějepisu starých Slovanů* publikovanom v periodiku *České listy*. Opätovne v ňom poukázal na neuspokojivý stav dobovej historiografie, ktorú považoval za zaťaženú mylnou hypotézou o neskorom príchode Slovanov do strednej Európy. Proti tomuto naratívu postavil koncepciu slovanskej autochtónnosti – Slovania podľa neho boli prapôvodným obyvateľstvom tohto priestoru už od praveku. Bolo preto nevyhnutné vybudovať „novú budovu“ slovanských dejín na revidovaných základoch zbavených vplyvu nemeckej historickej školy, ktorú obviňoval z predpojatosti a sledovania politických cieľov. Úlohou slovanských učencov malo byť kritické prehodnotenie doterajších autorít a odstránenie ideologických nánosov, ktoré metaforicky nazýval „balvanmi“. Za prvú takúto prekážku považoval stotožňovanie antickej Germánie s moderným Nemeckom (*Deutschland*), čo vnímal len ako umelý politický konštrukt 19. storočia. V druhom kroku požadoval „očistiť“ územie Germánie a Panónie od tézy o keltskom osídlení. Tretí problém videl v nesprávnej lokalizácii Gótov do Sedmohradska, pričom ich pôvod kládol do Dánska. Rekonštrukcia slovanskej minulosti mala vychádzať z priameho štúdia prameňov (predovšetkým edícií typu *Monumenta* a *Regesta*) nezaťažených tendenčnými prekladmi. Sasinek odmietal teóriu o sťahovaní národov, pretože neveril, že sa obyvateľstvo z daného územia úplne vysťahovalo. Tvrdil, že časť národa vždy zostala na pôvodnom území a uchovala si svoje kultúrne obyčaje. Metodológiu výskumu preto navrhoval rozšíriť o komparatívne štúdium zvykov a tradícií opísaných v prameňoch a v súčasnosti, keďže tradície považoval za mimoriadne stabilné

67 SASINEK, Záhady dějepisné. Seš. 2, Jordanes a Slované; SASINEK, Záhady dějepisné. Seš. 3, Tacitus o mravech Slovanu v Germanii; SASINEK, Záhady dějepisné. Seš. 4, Gothové a Vandalové.

68 SASINEK, Slovanské koráby, s. 131; SASINEK, Barvení a vyšívání u Slovanů, s. 36-7.

prvky. Takto chcel získať dôkazy o zotrvaní národa vo vlastnej domovine aj v prípadoch, keď zmenil meno alebo bol politicky podmanený.⁶⁹

Ďalším významným okruhom Sasinkovej tvorby boli počiatky kresťanstva medzi Slovanmi. Zastával názor, že kresťanstvo preniklo medzi Slovanov už v apoštolskom období a že ich cirkevná organizácia mala korene siahajúce až do neskorej antiky. Pri otázke kresťanstva sa opieral o pramene, ktoré dobová kritická historiografia považovala za falzifikáty alebo prinajmenšom za historicky nespoľahlivé. Išlo napríklad o *Život sv. Maximiliána a bulu pápeža Eugena II.*, prostredníctvom ktorých sa snažil dokázať existenciu rozsiahlej slovanskej cirkevnej organizácie s centrom v Lauriacu a podriadenými biskupstvami na Morave, Slovensku, v Čechách i Germánii. Historické a topografické námietky voči týmto prameňom odmietal najmä prostredníctvom etymologických výkladov.⁷⁰

Sasinek odmietal aj tradičný názor, že biskup Ulfilas pôsobil medzi germánskymi Gótmami. Na základe svojej teórie o zámene Getov za Gótov tvrdil, že Ulfilas pôsobil medzi Slovanmi a stal sa tvorcom pôvodného slovanského písma i prekladu *Biblie*. Túto interpretáciu následne využil na podporu tézy, že cyrilo-metodská tradícia nadväzovala na staršiu kresťanskú tradíciu medzi Slovanmi.⁷¹

Obdobné argumenty o staršej kresťanskej tradícii rozvíjal aj pri výklade dejín Poľska, keď reagoval na text Jozefa Krakovského o benediktínskom kláštore v krakovských Kleparoch, ktorý uverejnil časopis *Čech*. Nesúhlasil s názorom, že kresťanstvo sa v Poľsku etablovalo až v 10. storočí prostredníctvom latinskej misie. Tvrdil, že cyrilo-metodská cirkevná tradícia tu existovala už skôr, a preto krst Vladislava II. Jagelovského v roku 1386 nepredstavoval obrátenie z pohanstva, ale iba prechod z východného obradu do latinskej cirkvi.⁷²

Ďalšou dominantnou témou Sasinkovej publikačnej činnosti boli dejiny Veľkej Moravy a cyrilo-metodská misia. Záujem o túto problematiku v slovanskom prostredí výrazne vzrástol v 80. rokoch 19. storočia pod vplyvom encykliky *Grande Munus* pápeža Leva XIII. a príprav na miléniové výročie úmrtia Metoda. Sasinek na tieto podnety reagoval viacerými štúdiami, z ktorých najrozsiahlejšou bola dvojdielna práca *Církev cyrillo-methodějská* uverejnená vo Velehradskom zborníku. V nej predstavil dejiny cyrilo-metodskej misie vychádzajúce z presvedčenia o kontinuite kresťanstva na Morave, Slovensku a v Čechách už od apoštolských čias. Tvrdil, že Veľká Morava pred príchodom Cyrila a Metoda

69 SASINEK, Program dejepisu starých Slovanů. In *České listy*, 1887, roč. 1, č. 7-8, s. 113-115; Program dejepisu starých Slovanů. In *České listy*, 1887, roč. 1, č. 9, s. 146-147.

70 SASINEK, Zaniklé biskupství Vyšehradské, s. 242-246, 305-310; SASINEK, Bulla Eugenia II. R:P. a Laureacum, s. 438-442.

71 SASINEK, *Ulfilas a glagolské písmo*.

72 SASINEK, *O církevním dějepise Slovanů*.

nebola pohanská, ale išlo o územie ovplyvnené staršími kresťanskými tradíciami, najmä ariánstvom. Práve tento stav podľa neho vysvetľoval nejednoznačné používanie pojmov „kresťan“ a „pohan“ i prax opakovaných krstov. Polemizoval tak s predstavou úplne pohanských predkresťanských Slovanov a tvrdil, že išlo skôr o prostredie ovplyvnené heterodoxnými formami kresťanstva. Keďže prijatie západného kresťanstva znamenalo podriadenosť Frankom, vyvolalo to podľa Sasinka emancipačné snahy kniežaťa Rastislava. Preto zdôrazňoval, že Rastislavova žiadosť o byzantských misionárov sledovala predovšetkým politický cieľ – vymaniť Veľkú Moravu spod franského cirkevného i mocenského vplyvu. Misia solúnskych bratov podľa neho neznamenal začiatok christianizácie, ale obnovu a organizačné upevnenie už existujúcej dávnej slovanskej cirkevnej štruktúry.⁷³

Osobitnú pozornosť venoval cirkevnej organizácii cyrilo-methodskej misie a pôsobeniu Metoda. Tvrdil, že Metodova jurisdikcia sa rozprestierala nielen na Morave a Slovensku, ale aj v Čechách, Sliezsku, Malopoľsku a ďalších územiach ovládaných Svätoplukom. V polemike s Josefom A. Ginzlom preto odmietol názor, že Čechy patrili už od polovice 9. storočia pod regensburské biskupstvo na základe krstu štrnástich lechov. Tento akt podľa Sasinka nepredstavoval trvalé začlenenie Čiech do franskej cirkevnej štruktúry a podľa neho chýbali akékoľvek dôkazy o následnej nemeckej misii v tomto regióne. Tvrdil, že Metod ako pápežský legát disponoval vyššou autoritou než lokálni biskupi, pričom prechod Čiech pod jeho arcibiskupskú právomoc bol logickým dôsledkom ich politického včlenenia do Svätoplukovej sféry vplyvu. Sasinek priniesol aj reinterpretáciu legendy o krste českého kniežaťa Bořivoja. Tradičný naratív o jeho ponížení medzi pohanmi na Svätoplukovom dvore a následnom pokrstení považoval za nepresný a odmietal, že by české knieža bolo dovtedy skutočným pohanom. Samotný akt nevnímal ako konverziu z pohanstva, ale ako strategickú cirkevno-politickú deklaráciu príslušnosti k slovanskej provincii s cieľom emancipovať sa spod franského tlaku. Význam cyrilo-methodskej misie Sasinek videl predovšetkým v organizovaní už existujúceho kresťanstva a vo vytvorení samostatnej slovanskej cirkevnej hierarchie. Metodovmu arcibiskupstvu pripisoval celoeurópsky význam a jeho pôsobenie rozširoval aj na Lužicu, Poľsko či Rusko, kde podľa neho položilo základy neskoršieho kresťanského vývoja.⁷⁴

Problematike Veľkej Moravy sa venoval aj v ďalších štúdiách z rokov 1884 – 1887, v ktorých niektoré svoje staršie názory korigoval. Väčší dôraz napríklad kládol na diplomatickú iniciatívu Rastislava pri rokovaníach s pápežskou kúriou a prehodnotil aj trasu cesty Cyrila a Metoda do Ríma.⁷⁵ Súčasne sa venoval kritike historických prameňov. V stati *K pramenům dějin slovanských*:

73 SASINEK, *Církev cyrillo-methodějská*, s. 49-55, 81-84.

74 SASINEK, *Církev cyrillo-methodejská*, s. 68-80, 85-98.

75 SASINEK, *Veľko-Moravská ríše Mojžíra II*, s. 697-701; *Svätý Cyril a Methoděj*, s. 740-745.

O „panonské“ legendě sv. Methoda odmietol označenie „panónska legenda“ a navrhoval názvy „veľkomoravská“ alebo „Gorazdova legenda“. V práci *Zásluhy sv. Methoda o vzdelanosť Slovanů* zasa zdôraznil kultúrny význam misie. Cyrila predstavil ako tvorca slovanského písma a Metoda ako organizátora školstva, ktorého pôsobenie podľa neho vytvorilo základy slovanskej vzdelanosti na Morave a následne aj v Čechách.⁷⁶

Počas svojho pôsobenia v Prahe sa Sasinek začal prirodzene venovať aj českým dejinám. V roku 1886 publikoval v časopise *Čech* cyklus článkov *Čechy v X. století*, v ktorom predstavil vlastnú interpretáciu náboženského a politického vývoja českých krajín. Odmietol tradičný názor o úplnom zániku Veľkej Moravy v roku 907 a tvrdil, že jej štruktúry pretrvali v pozmenenej podobe. Časť moravského územia sa podľa neho dostala pod správu českého kniežat'a Vratislava, pričom hlavným prejavom kontinuity veľkomoravského dedičstva mala byť cyrilo-metodská tradícia. Ústup slovanskej liturgie vysvetľoval nie ako náhlu zmenu, ale ako výsledok dlhodobého politického a cirkevného vývoja. Zavedenie slovanského obradu v Čechách pripisoval pôsobeniu Metoda a pustovníka Ivana, pričom zároveň zdôrazňoval existenciu paralelného latinského obradu. Venoval sa aj Sázavskému kláštoru sv. Prokopa, pričom jeho zánik chápal ako výsledok násilnej latinizácie.⁷⁷

Osobitnú pozornosť upriamil na postavu Václava, najmä na otázku jeho svätosti a historického významu jeho kultu. Zaoberal sa tiež Bazilikou svätého Juraja, ktorej dokončenie kládol do obdobia Václavovej vlády. Sasinek tvrdil, že v chráme pôvodne prevládal slovanský obrad, pričom sa odvolával na slovanské mená kňazov, ktorí baziliku spravovali. Definitívny prechod k latinskému rítu podľa neho nastal až neskôr v súvislosti s formovaním pražského biskupstva. Českému kniežat'u Václavovi venoval aj niekoľko kratších štúdií, v ktorých napríklad zastával názor, že Václav sa narodil a absolvoval postrižiny na Morave.⁷⁸ Sasinek sa venoval problematike pražského biskupstva. Podrobnejšie sa zaoberal interpretáciou Kosmovej správy o privilégii z roku 1086, ako aj otázkou pravosti a neskorších úprav zakladacích listín. Osobitnú pozornosť venoval hraniciam pražského biskupstva, pričom tvrdil, že jeho pôvodný rozsah zahŕňal aj slovenské územia.⁷⁹

76 SASINEK, K pramenům dějin slovanských, s. 26-9, 111-15; SASINEK, Zásluhy sv. Methoda o vzdelanosť Slovanů, s. 355-359.

77 SASINEK, *Čechy v X. století*, s. 1-53.

78 SASINEK, *Čechy v X. století*, s. 53-67; SASINEK, Kde se narodil sv. Václav? In *Časopis Muzejního spolku olomuckého*, 1884, roč. 1, č. 1, s. 58-59; Kde a kým se udaly postřižiny sv. Václava? s. 123-125; K pramenům dějin slovanských: Legenda Křišťanova o sv. Ludmile a sv. Václavu, s. 114-118.

79 SASINEK, *Založení biskupství latinského v Praze*.

Reakcie súčasníkov na Sasinkove texty

Sasinkove historizujúce texty sa stretli s priaznivým ohlasom najmä v moravských katolícko-vlasteneckých kruhoch. Výraznú podporu získal v prostredí múzejného spolku v Olomouci a v okruhu vlasteneckých kňazov združených okolo Velehradu. Spojovacím bodom bola spoločná obhajoba autochtónnosti Slovanov v Európe a zdôrazňovanie významu cyrilo-metodskej misie. Na stránkach olomouckého spolkového časopisu sa preto v tomto období objavovali pozitívne ohlasy na Sasinkove diela, ktoré boli odporúčané na čítanie. Napríklad: „*Všem přátelům nejstarších dějin vlasteneckých budiž spisek vřele doporučen*“⁸⁰ alebo „*Oba uvedené spisky dojdou zajisté u všech přátel slovanského pravěku za sloužené pozornosti*.“⁸¹ Okrem toho, že sa viaceré osobnosti z moravského prostredia vo svojich textoch na Sasinka odvolávali,⁸² došlo aj ku kurióznnej situácii. Ján Vykydal, zostavovateľ Velehradského zborníka, doplnil do textu od Mórica Růžičku k informácii o zániku Veľkej Moravy v roku 906 poznámku, že Sasinek túto tradičnú teóriu spochybňuje.⁸³

V pražských katolíckych kruhoch však prijímanie jeho prác nebolo bezvýhradné. Určitú diplomatickú dištanciu od Sasinkových názorov, ktoré uverejnil vo Velehradskom zborníku, vyjadril na stránkach *Pastýře duchovního* aj Antonín Lenz, ktorý v jednom texte na Sasinkove názory o arianizme na Morave a v Čechách poznamenal: „*odkazující čtenáře ku pojednání samému, aby je bedlivě proskoumal a uvážil, pokud důmysly slovutného p. historika jsou oprávněny*“.⁸⁴ Redakcia časopisu *Pastýř duchovní* zaujala v určitých prípadoch k Sasinkovým textom kritický postoj. Príkladom je štúdia o údajnej existencii arcibiskupstva Lauriacum, pri ktorej sa pod čiarou objavila redakčná poznámka, že časopis nepreberá zodpovednosť za obsah a závery daného príspevku.⁸⁵ Z dochovanej korešpondencie je zrejmé, že M. Karlach konzultoval Sasinkove tézy s J. Karlouskom. Táto diskusia viedla k tomu, že Karlach minimálne v jednom prípade odmietol Sasinkov text uverejniť.⁸⁶ Aj *Vlast'* bola pri hodnotení historickej práce Sasinka zdržanlivá. V jednej správe odznelo:

80 V. H. Čechy v X. století. In *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*, 1887, roč. 4, č. 13, s. 43.

81 V. H. Záhady dějepisné. In *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*, 1888, roč. 5, č. 18, s. 93.

82 Napríklad: KRCH. *Kritické úvahy o starších dějinách našich. II Obrana kněžny Drahomíry, matky sv. Václava*. Přerov 1883, s. 4, 7, 8, 9; *O knížeti Václavu svatém*. Přerov 1883, s. 7, 30, 31.

83 Naznačuje-li starobylost vesnice Nákla směr cesty apoštolské ss. Cyrilla a Methoda z Olomouce do severní Moravy a z Moravy do Čech? In *Sborník Velehradský*, 1883, roč. 3, č. 1, s. 278.

84 Hlídka literární. *Sborník Velehradský*. In *Pastýř duchovní*, 1883, roč. 3, č. 1, s. 719.

85 Dodatek redakce. In *Pastýř duchovní*, 1885, roč. 5, č. 1, s. 310.

86 List J. Kalousek – V. Brandlovi, 13. 1. 1884. In RYANTOVÁ, ed. *Korespondence Josefa Ka-*

„V Praze Sasinek dal se do historických článků na základe autochtonie Slovanů v Evropě, a přijda do Čech zavést chtěl do historické literatury české jakýsi ‚brus‘ nestranné kritiky. Aby k tomu dal podnět, začal vydávati ‚Záhady‘. Čeští učenci ale namísto ‚kritiky‘ se Sasinky ztropili ‚posměch‘ [...]. Sasinek od Čechu vrácené rukopisy nazatím ukládá jinam (i doslycháme, že prý s dobrým úspěchem) a na humoristické úsměšky se stoickou vytrvalostí odpovídá: ‚Ja milerád se dám poučiti, ale s posměchem se neuspokojuji.‘ Tak sobě počíná slovenský učenec a čas potom nechť dokáže, v čem má pravdu a čeho mu poopraviti třeba.“⁸⁷

Sasinkove práce vnímala ako problematické najmä historická obec. Ostrú kritiku možno nájsť v súkromnej korešpondencii J. Kalouska a V. Brandla. Moravský archivár v liste Kalouskovi takto sarkasticky komentoval historiografické aktivity Sasinka:

„V Olomouci, tj. na Olomoucku, povstala nová historická škola, duch svatý její ustanoví totiž nějakou myšlenku, která mu může býti vhod, za šiboleť politický a servum pecus hledá pak důvodu k tomu – plenum zelo, sed non secundum scientiam – a kroutí historií, jak umí a může.“⁸⁸

Kalousek v odpovedi nešetril kritikou na adresu Sasinkovho pôsobenia v Prahe:

„Kdo jest svatý duch nové historické školy na Olomoucku, o němž se zmiňujete? Já dosud pokládám za jejího původce Sasinka, jenž ubohé Slováky ke vši jejich bídě udělal ještě také směšnými ve vědě, a jenž nyní chce Čechy obdařovati svými vynálezy. Sídlo své má asi od roka v Praze, ale zde se mu nedaří; za to Velehradský sborník jest jako pro něho stvořen. M. Procházku pokládám toliko za propagátora vědy sasinkovské, a Krch zdá se mi býti jejím nejlepším systematikem. Krchovi odpovím kratince. Jest mně ho dilem i líto. Střelba moje obrátila se proti němu, ne že by toho samojediný zasluhoval, nýbrž vybral jsem si ho proto, že v celé té pomatené škole zdá se mi býti 1. nejmladším, 2. nejsystematičtějším, a 3. že není knězem.“⁸⁹

Touto „střelbou“ Kalousek označoval svoje verejné kritické vystúpenie namierené proti H. Krchovi v *Časopise Musea Království Českého*. Jeho začiatok

louska s českými historikmi I. Praha 2019, s. 33.

87 ŠMÝD. Biskup Moyses, otec národa slovenského, a Matice Slovenská (dokončení). In *Vlast'*, 1890, roč. 6, č. 9, s. 672-3.

88 List V. Brandl – J. Kalouskovi, 23. 9. 1883. In RYANTOVÁ, ed. *Korespondence Josefa Kalouska s českými historikmi I.*, s. 27-28.

89 List J. Kalousek – V. Brandlovi, 24. 10. 1883. In Tamže, s. 29.

predstavovala štúdiá *O novém předělávání české historie za věku sv. Ludmily*, ktorú publikoval v roku 1882⁹⁰ ako priamu reakciu na Krchovu prácu *Obrana kněžny Drahomíry, matky sv. Václava*.⁹¹ Polemika sa však týmto textom ne- skončila a pokračovala aj v roku 1883.

Hoci Kalousek vo svojom prvom texte primárne adresoval svoje výhrady Krchovi ako autorovi, terčom jeho kritiky sa stali priamo aj Sasinekove tvrdenia a interpretácie. Kalousek vo svojej argumentácii vo všeobecnosti vyčítal Sasinkovi diletantizmus. Kritizoval jeho snahu aplikovať cirkevnú prax z 13. storočia – konkrétne otázku opakovaného krstu (novokrstenia) z roku 1222 – na pomery 10. storočia. Podľa Kalouska nebolo metodologicky korektné projektovať neskoršie rozdiely do obdobia pred oficiálnou cirkevnou schizmou. Namietal, že v 10. storočí neexistovali dôkazy o tom, že by kňazi latinského obradu považovali krst prijatý vo východnej tradícii za neplatný. Zároveň Kalousek podrobil tvrdej kritike Krchovu a Sasinkovu tézu o vyhranenej príslušnosti kňaznej Drahomíry k slovanskému obradu ako k oddelenej inštitúcii. Argumentoval, že vtedajšia cirkevná organizácia v Čechách bola v otázke obradov fluidná; hoci existovali isté provinciálne odlišnosti, neznamenal existenciu dvoch paralelných, dogmaticky znepriatelených cirkví. Podľa neho mohol vtedajší laik navštevovať slovanský i latinský chrám a prijímať sviatosti od kňazov oboch tradícií bez toho, aby bol jednoznačne konfesionálne vyhranený. Kalousek preto označil Krchov spis za odstrašujúcu ukážku toho, ako by sa kritické historické úvahy písať nemali.⁹²

Krch reagoval na Kalouskovu kritiku napísaním textu, ktorý vyšiel v roku 1883 samostatne ako brožúra s názvom *Kritické úvahy o starších dějinách našich. II Obrana kněžny Drahomíry, matky sv. Václava*,⁹³ pričom žiadal aj Sasinka, aby v jeho veci verejne vystúpil. Sasinek prisľúbil vypracovať na Krchovu obranu text. Slovo dodržal a napísal 19-stranový rukopis. Podľa výsledkov doterajšieho výskumu však táto práca nikdy nevyšla tlačou a zachovala sa len v rukopisnej podobe.⁹⁴ Ako reakciu na Krcha Kalousek napísal ďalší text *Odpověď ve Příčine nového předělávání nejstarších dějin českých*, pričom ho aj prečítal na schôdzi historického spolku v Prahe 31. októbra 1883.⁹⁵ V násled-

90 KALOUSEK. O novém předělávání české historie za věku sv. Ludmily. In *Časopis Musea Království českého*, 1882, roč. 56, č. 3, s. 477-488.

91 KRCH. *Kritické úvahy o starších dějinách našich. I. Obrana kněžny Drahomíry, matky sv. Václava*. Otisk z časopisu „Komenského“. Olomouc 1882.

92 KALOUSEK. O novém předělávání české historie za věku sv. Ludmily. In *Časopis Musea Království českého*, 1882, roč. 56, č. 3, s. 478-479, 488.

93 KRCH, *Kritické úvahy o starších dějinách našich. II. Obrana kněžny Drahomíry, matky sv. Václava*.

94 LA PNP, f. Varia a iné, rukopis: Christianus a paganus v středověku. Dr. J. Kalouskovi odpovídá F. V. Sasinek.

95 KALOUSEK. Odpověď ve Příčine nového předělávání nejstarších dějin českých. In *Časopis*

nej odpovedi Kalousek opätovne vyčítal Krchovi, že jeho tvrdenia sa neopierajú o skutočné historické pramene ani o serióznu argumentáciu, a preto je s ním aj nemožná vedecká polemika.⁹⁶ Krch vo svojej brožúre zároveň Kalouskovi vytkol, že ako profesor českých dejín na univerzite nebráni „slobodu bádania“, ale naopak svojou ostrou polemikou potláča poctivú snahu ostatných bádateľov. Kalousek toto obvinenie jednoznačne odmietol a zdôraznil, že podporuje každé poctivé a seriózne vedecké bádanie bez ohľadu na jeho tému či autora. Zároveň však dodal: „*S lichými a lehkomyšlnými fantasiemi, které dosvědčnou historii chtějí odstraniti a na její místo sebe posaditi, nemám ovšem útrpnosti žádné a zamítám je doprosta.*“ Rovnako ako v súkromnej korešpondencii s Brandlom aj v polemike Kalousek zdôraznil, že jeho kritika nie je namierená primárne proti Krchovi ako osobe, ale proti celej pseudohistorickej škole, ktorej bol Krch predstaviteľom. Priznal mu pritom osobitné postavenie v rámci tejto skupiny – považoval ho za jej najsystematickejšieho predstaviteľa a za človeka, ktorý dobrovoľne vystupuje ako jej hovorca. Práve z tohto dôvodu sa Krch stal hlavným adresátom jeho polemiky. Kalousek zároveň naznačil istú mieru ľútosti voči Krchovi ako jednotlivcovi, keďže podľa jeho názoru znášal dôsledky kritiky nielen za vlastné práce, ale aj za celú školu, ktorú reprezentoval. Kalousek, inak patriaci k umiernenejším osobnostiam českej historickej obce a v odborných sporoch často vystupoval skôr ako zmierovateľ než ako nekompromisný kritik,⁹⁷ vo svojich reakciách použil pomerne ostrý tón. Vysvetlenie toho možno nájsť v závere jeho textu. Podľa Kalouska široká verejnosť nedisponovala dostatočnými znalosťami ani možnosťami na kritické overovanie Krchových tvrdení, a preto považoval za nevyhnutné varovať čitateľov pred „*hallucinacím a lichým smyšlenkám*“, ktoré sa vydávajú za legitímne vedecké bádanie. Jeho cieľom bolo zároveň ukázať zahraničnej vedeckej verejnosti, že česká historická veda pasívne netoleruje podobné výmysly, ale aktívne bráni svoju odbornosť a dobré meno. Kalousek preto text uzatvoril konštatovaním, že splnením tejto povinnosti považuje celú záležitosť za uzavretú, pričom dodal, že nebyť zodpovednosti voči verejnému záujmu a medzinárodnej reputácii českej historiografie, prácam takýchto „*předělávačů starých dějin českých*“ by vôbec nevenoval pozornosť.⁹⁸

Kalousek kriticky vnímal nielen Sasinkove práce a publikačný prúd, ktorý reprezentovali, ale aj zmierlivý postoj niektorých svojich kolegov. Terčom súkromnej kritiky sa stala napríklad diplomatická odpoveď A. Lenza v *Pastýři duchovnom*. Kalousek s údivom komentoval Lenzov text takto:

Musea Království českého, 1883, roč. 57, č. 3, s. 593-602.

96 Tamže, s. 595.

97 Napríklad v spore o rukopisy. JIROUŠEK, Josef Kalousek. Historik v národní společnosti druhé poloviny 19. století, s. 143-144.

98 KALOUSEK, Odpověď ve Příčine nového předělávání nejstarších dějin českých, s. 601-602.

„Onymo zlobil jsem se na Lenze, který v Pastýři duchovním podal z Věstníka Velehradského chór myšlenek Sasinkových o slovanském arianismu, a nakonec místo kritiky doložil: znalce sud'te, co se z toho může přijmouti a co nic. Učený kanovník, bývalý profesor v semináři, teda myslí, že se o tom může diskutovati!“⁹⁹

Tento postoj odráža dobové chápanie vedeckej autority, podľa ktorého otázky historického poznania by nemali byť predmetom verejnej diskusie či individuálnych názorov, ale mali sa riešiť prostredníctvom kritickej práce s prameňmi, overených vedeckých metód a argumentácie kvalifikovaných odborníkov. Z Kalouskovho pohľadu preto nebolo možné ponechávať posúdenie pravdivosti historických tvrdení na úsudok čitateľov, ale bolo povinnosťou historikov jednoznačne odmietnuť tvrdenia, ktoré nespĺňali kritériá vedeckého bádania.

Antonín Rezek požiadal Kalouska o recenziu na Sasinkovo dielo *Záhady dějepisné* do svojho zborníka, ale jeho prosba zostala nevypočutá.¹⁰⁰ Na treťi zväzok *Záhady dějepisných* a ďalšiu brožúru *Ulfilas a glagolské písmo* však uverejnil v roku 1888 kritické a až zosmiešňujúce recenzie časopis *Athenaeum*. Recenzenti podrobili ostrej kritike najmä Sasinkove tvrdenia o autochtónnosti Slovanov. Nesúhlasili s jeho interpretáciou, že Jordanes si zamenil Getov za Gótov.¹⁰¹ Kritizovali aj Sasinkove filologicky nepresné preklady Tacita a jeho špekulatívny prístup, podľa ktorého sa zvyky opísané antickým autorom „zachovali“ v novovekom slovenskom prostredí. Takýto spôsob prezentácie histórie označila kritika za nevedecký. Obzvlášť uštipačným tónom bola odmietnutá Sasinkova interpretácia Tacitovej Germánie ako pôvodnej domoviny Slovanov. Jeden zo spomenutých recenzentov, vystupujúci pod zámerne zosmiešňujúcim pseudonymom *Germanus (t. j. Slovan)*, vo svojom texte vnímal Sasinkovu brožúru *Záhady dějepisné* ako súčasť širšieho, podľa neho nebezpečného trendu vytvárania diletantských konštrukcií minulosti. Ďalšiu diskusiu o Sasinkových názoroch nepovažoval preto za opodstatnenú, pričom svoje stanovisko opieral aj o argumentáciu, ktorú Kalousek použil voči Krchovi. Napísal:

„Knižčeka tato jest len ukázka z celé literatury, která snad vyšla z t. zv. moravské školy. Literatura tato bují a šíří. Mimo varující ‚před hallucinacemi a lichými smyšlenkami‘ hlas prof. Kalouska (v Čas. Č. Mus. 1882 a 1883), který nic nepomohl, vědecké časopisy mlčí, za to politické [...] někdy mluví a chválí. [...] A tu jest přece třeba jednou promluvíti a co se

99 List J. Kalousek – V. Brandlovi, 13. 1. 1884. In RYANTOVÁ, ed. *Korespondence Josefa Kalouska s českými historiky I.*, s. 33.

100 List A. Rezek – J. Kalouskovi, 28. 4. 1886. In Tamže, s. 204.

101 Ulfilas a glagolské písmo. In *Athenaeum: listy pro literaturu a kritiku vědeckou*, 1887, roč. 5, č. 3, s. 77.

děje a tropí, konstatovati. Vyvraceti tyto ‚výzkumy‘ netřeba. Kdo slyšel nové evangelium a uvěřil, ten by se mýliti nedal. Pro ostatní čtenářstvo stačí bohda těchto několik citátů: ex ingenio suo quisque demat vel addat fide.“¹⁰²

Záver

František Vítězoslav Sasinek počas svojho pražského decénia rozvinul intenzívnu publikačnú činnosť. Tematicky sa Sasinkova tvorba sústreďovala na tri základné okruhy. Prvým boli najstaršie dejiny Slovanov, pričom pozornosť venoval najmä ich etnogenéze a náboženstvu. Druhým, dlhodobo dominantným, bola problematika Veľkej Moravy, osobitne jej politický vývoj a význam cyrilometodskej misie. Tretím, novým prvkom tohto obdobia, bol zvýšený záujem o české dejiny, ktorým venoval viacero samostatných textov.

Svoje práce Sasinek sústreďoval predovšetkým do katolícky a vlastenecky orientovaných periodík v Prahe a na Morave. Tento publikačný priestor mu poskytovalo prostredie, v ktorom ešte stále pretrvávalo romantizujúce chápanie dejín. Najpriaznivejší ohlas nachádzali jeho texty najmä na Morave, čo súviselo aj s tým, že katolícka inteligencia tu zastávala vo verejnom živote mnoho významnejšiu úlohu než v Prahe a práve u nej silnejšie pretrvával vzťah k romantickej historizujúcej mytológii. Českí katolícki intelektuáli v Prahe sa v 80. rokoch 19. storočia nachádzali v odlišnom intelektuálnom prostredí a boli vo väčšom kontakte aj s modernizujúcou sa českou historiografiou (napríklad kontakty M. Karlacha s J. Kalouskom). Aj preto sa pražská katolícka inteligencia stavala zdržanlivejšie k niektorým Sasinkovým tvrdeniam.

Najkritickejší postoj k Sasinkovi zaujala česká historiografia, ktorá v tomto období prechádzala vrcholnou fázou svojej transformácie na modernú historickú vedu. Sasinek bol presvedčený, že jeho postupy vychádzajú z dôsledného štúdia historických prameňov a že jeho závery predstavujú oprávnený výsledok historického bádania. Pri formulovaní svojich hypotéz však často prekračoval hranice toho, čo už nejaké obdobie česká historiografia považovala za metodologicky prípustné pri vedeckom skúmaní dejín. V prípadoch, keď pramene neposkytovali jednoznačné odpovede alebo úplne mlčali, Sasinek ich dopĺňal vlastnými konštrukciami, opieral sa o etymologické špekulácie alebo prenášal spoločenské a politické pomery neskorších období do skorších dejín. Takýto spôsob interpretácie historických dejov bol v rozpore s empiricko-kritickými prístupmi českej historiografie. Napriek tomu Sasinek očakával, že jeho texty sa stanú predmetom serióznej odbornej diskusie. Namiesto prijatia preto zostal na okraji pražskej his-

102 GERMANUS (T. J. SLOVAN). Záhady dějepisné. In *Athenaeum: listy pro literaturu a kritiku vědeckou*, 1887, roč. 5, č. 3, s. 77-79.

torickej obce, ktorá jeho práce nevnímala ako rovnocenný príspevok k vedeckému poznaniu, práve naopak, považovala ich za škodlivé skresľovanie dejín.

Počas svojho pobytu v Prahe sa Sasinek usiloval uskutočniť aj svoj pôvodný zámer založiť historické periodikum. V dôsledku čoraz väčšej izolácie svojich špecifických názorov v českej metropole sa pokúsil založiť časopis, ktorý by poskytol publikačný priestor autorom s podobnou orientáciou, najmä v otázkach slovanstva. Po neúspechu tohto projektu sa sústredil na vydávanie populárno-náučných brožúr, prostredníctvom ktorých sa usiloval osloviť širšie čitateľské publikum. Napokon sa v roku 1892 rozhodol Prahu opustiť.

O autorovi / About the author

Mgr. Zuzana Kudzbelová, PhD.

Katedra histórie Filozofickej fakulty univerzity Mateja Bela

Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica

Slovenská republika

e-mail: zuzana.kudzbelova@umb.sk

<https://orcid.org/0000-0002-3593-233X>

Zoznam použitých prameňov a literatúry / List of references and literature

Primárne zdroje / Primary sources

Archívy a archívne pramene / Archives and Archives sources

Literárny archív, Slovenská národná knižnica (LA SNK), fond (f.), F. V. Sasinek.

Literární archiv Památníku národního písemnictví (LA PNP),

- f. Antonín Rezek
- f. Edward Jelínek
- f. Varia a iné

Edície prameňov a publikované pramene / Source editions and Published editions

HORVÁTH, Pavel, ed. Zo vzájomnej korešpondencie Františka Vítězoslava Sasinka s Františkom Palackým. In *Literárny Archív*, 1982, roč. 19, s. 145-151.

RYANTOVÁ, Marie, ed. *Korespondence Josefa Kalouska s českými historikmi I*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2019.

Periodická dobová tlač/ Press

Athenaeum: listy pro literaturu a kritiku vědeckou, 1887.

Časopis Musea Království českého, 1882, 1883, 1884.
Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, 1884, 1886, 1887, 1888, 1930.
Čech, 1882, 1886, 1887, 1890, 1892.
České listy, 1887.
Komenský, 1885.
Pastýř duchovní, 1882, 1883, 1885.
Sborník Velehradský, 1883, 1885.

Neperiodická dobová tlač / Non-periodical press

KRCH, Hynek. *Kritické úvahy o starších dějinách našich. O knížeti Václavu svatém*. Přerov: Nákladem pražské „Besedy učitelské“, 1883.
KRCH, Hynek. *Kritické úvahy o starších dějinách našich. I. Obrana kněžny Drahomíry, matky sv. Václava*. Otisk z časopisu „Komenského“. Olomouc: Nákladem časopisu „Komenského“, 1882.
SASINEK, V. František. *Čechy v X. století*. Praha 1886.
SASINEK, V. František. *O církevním dějepise Slovanů*. Praha 1887.
SASINEK, V. František. *O křtu Jagello-Vladislava, krále Polského, v Krakově 14. února 1386*. Praha 1886.
SASINEK, V. František. *Ulřilas a glagolské písmo*. Praha 1887.
SASINEK, V. František. *Založení biskupství latinského v Praze*. Praha 1886.
SASINEK, V. František. *Záhady dějepisné. Seš. 1, Historicko-etymologické pokusy*. Praha: Urbánek, 1886.
SASINEK, V. František. *Záhady dějepisné. Seš. 2, Jordanes a Slované*. Praha: Urbánek, 1886.
SASINEK, V. František. *Záhady dějepisné. Seš. 3, Tacitus o mravech Slovanu v Germanii*. Praha: Urbánek, 1888.
SASINEK, V. František. *Záhady dějepisné. Seš. 4, Gothové a Vandalové*. Praha: Urbánek, 1888.

Sekundárne zdroje / Secondary sources

Monografie a zborníky ako celok / Monographs

BUREŠOVÁ, Jana a Miloš HLAVA. *Vlastenecký spolek muzejní v Olomouci a jeho muzeum Vlastivědná společnost muzejní v Olomouci. Dějiny českého spolkového muzejnictví v Olomouci (1883–2023)*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2024.
DOBIÁŠ, Dalibor et al. ed. *Rukopisy královédvorský a zelenohorský a česká věda (1817–1885)*. Praha: Academia, 2014.
JIROUŠEK, Bohumil. *Antonín Rezek*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2002.
KARLACH, Mikuláš. *Paměti proboštů vyšehradských*. Praha: Mikuláš Karlach, 1905.
KOLÍSEK, Alojz. *František Vítězoslav Sasinek. Ku 100. narozeninám a uložení pozostatkov*. Skalica: Nákladem mesta Skalice, 1930.
PAZDERSKÝ, Roman. *Historik Wáclaw Wladiwoj Tomek a české dějepisectví 19. století*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2020.
RIZNER, Ľudovít. *Bibliografia písomníctva slovenského na spôsob slovníka. Diel piaty: S-Š*. Martin: Matica slovenská, 1933.
ŠTAIF, Jiří. *Historici, dějiny a společnost: historiografie v českých zemích od Palackého a jeho předchůdců po Gollovu školu, 1790–1900. 2*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 1997.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách / Articles in Journals, Chapters in Monographs

- BARANOVIČ, Štefan. František V. Sasinek a Matica Slovenská. In WINKLER, Tomáš, ed. *Matiční dejatelia. Michal Chrástek a František V. Sasinek*. Martin: Matica slovenská, 1971, s. 107-114.
- FIŠER, Zdeněk. Slovenský historik F. V. Sasinek, Morava a Kromčříž. In *Vlastivědný věstník moravský*, 2008, roč. 60, č. 2, s. 156-166.
- HANUŠ, Jiří. Moravský Bůh a jeho přívrženci na Moravě v 19. století. In HOJA, Zdeněk a PRAHL, Roman, ed. *Bůh a Bohové. Církev, náboženství a spiritualita v českém 19. století*. Praha: KLP, 2003, s. 161-168.
- JIROUŠEK, Bohumil. Čeští historici, Rukopisy a vědecké instituce ve druhé polovině 19. století. In DOBIÁŠ, Dalibor et al. ed. *Rukopisy královédvorský a zelenohorský v kultuře a umění. 1. svazek*. Praha: Academia, 2019, s. 239-258.
- JIROUŠEK, Bohumil. Historik Jaroslav Goll a jeho místo v českém dějepisectví. In JIROUŠEK, Bohumil; BLÜML, Josef a BLÜMLOVÁ, Dagmar, eds. *Goll a jeho žáci*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích; Pelhřimov: Historický ústav – Nová tiskárna Pelhřimov, 2005, s. 9-24.
- KUČERA, Matúš. Historické dielo Františka Vítězoslava Sasinka. In WINKLER, Tomáš, ed. *Matiční dejatelia. Michal Chrástek a František V. Sasinek*. Martin: Matica slovenská, 1971, s. 126-136.
- KUDZBELOVÁ, Zuzana. František Vítězoslav Sasinek ako aktér knižného trhu s historickou literatúrou v 19. storočí. In *Kniha : Acta culturae librorum : časopis pre výskum dejín knižnej kultúry*, 2025, roč. 52, č. 2, s. 73-94.
- KUDZBELOVÁ, Zuzana. Praha slovenské národné hnutie v druhej polovici 19. storočia. In HROCH, Miroslav a DOLEŽALOVÁ, Antónia, ed. *Pohľadom druhých. Praha jako inspirace a vzor pro emancipační zápas malých národů*. Praha: Karolinum, 2021, s. 21-43.
- KUDZBELOVÁ, Zuzana. Význam (Riegerovho) Slovníka naučného v slovenskom prostredí. In PAVLÍČEK, Viktor a VELEK, Ľuboš, ed. *Vůdce národa F. L. Rieger a jeho místo v české politice, kultuře a vědě*. Praha: MÚA AV ČR, 2021, s. 295-308.
- MARSINA, Richard. Franko V. Sasinek ako editor. In MARSINA, Richard a MULÍK, Peter, ed. *Franko Vítězoslav Sasinek*. Martin: Matica slovenská, 2007, s. 36-43.
- OTČENÁŠ, Michal. Vedecká a organizačná činnosť F. V. Sasinka. In MARSINA, Richard a MULÍK, Peter, ed. *Franko Vítězoslav Sasinek*. Martin: Matica slovenská, 2007, s. 21-29.
- RĚZNÍK, Miloš. Dějiny, národ a poznání falza a mistifikace jako identitotvorné konfigurace začínající moderny. In DOBIÁŠ, Dalibor et al. ed. *Rukopisy královédvorský a zelenohorský v kultuře a umění. 1. svazek*. Praha: Academia, 2019 s. 53-72.
- ŠIMEČEK, Zdeněk. Seminár cvičení k českým dějinám V. V. Tomka v letech 1852–1854. In SLEZÁK, Lubomír a VLČEK, Radomír, ed. *K poctě Jaroslava Marka. Sborník prací k 70. narozeninám prof. dr. Jaroslava Marka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1996, s. 49-71.